

УДК 94(4) “192/194”: 358.1

ЄФІМОВ Г.В.

<https://orcid.org/0000-0003-3289-8292>

МУЗИКА О.О.

<https://orcid.org/0000-0003-2866-096X>

В'ЯТКІН Ю.О.

<https://orcid.org/0000-0002-4242-5184>

<https://doi.org/10.33577/2313-5603.34.2020.27-41>

СЕПАРАТИЗМ, СТАБІЛІЗАЦІЙНІ ДІЇ, ТЕРИТОРІАЛЬНА ОБОРОНА – СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ, ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

Стаття присвячена дослідженню джерел виникнення та розвитку європейського сепаратизму, його сучасні реалії і відповідно вплив на Україну, розглянуті різні шляхи стабілізації обстановки, узагальнені основні риси сучасних воєнних конфліктів, тенденції їх розвитку, інші чинники, які впливають на зміни форм і способів збройної боротьби в сучасних умовах зовнішніх та внутрішніх загроз Україні, особливо загроз проявів сепаратизму в деяких регіонах країни, з метою подальшого всебічного обговорення та відпрацювання конкретних пропозицій щодо удосконалення нормативно-правового поля застосування складових сектору безпеки і оборони держави у кризових ситуаціях, зокрема розвитку системи територіальної оборони.

Ключові слова: сепаратизм, територіальна оборона, Сили спеціальних операцій, воєнний конфлікт, форми і способи збройної боротьби.

Постановка проблеми та її актуальність. В сучасних умовах російські державні кола продовжують спроби здійснити власні великодержавні, гегемоністичні, національні, сепаратистські та інші цілі за допомогою воєнної сили, в тому числі широкого застосування диверсійних сил та здійснення терористичних актів.

У кінці лютого 2014 р. в АР Крим проросійські організації та рухи активізували проведення мітингів та зборів місцевих громад у містах Севастополь, Сімферополь і Керч. На них лунали

Єфімов Геннадій Васильович, кандидат наук з державного управління, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник Наукового центру Сухопутних військ, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів.

Музика Олександр Олексійович, науковий співробітник Наукового центру Сухопутних військ, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів.

В'яткін Юрій Олександрович, викладач кафедри водіння бойових машин та автомобілів факультету бойового застосування військ, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів.

© Єфімов Г. В., Музика О. О., В'яткін Ю. О., 2020

заклики та виступи, які коливалися від поміркованих, щодо проведення політики зближення України і РФ, до відверто сепаратистських – про відокремлення Криму від України. Одночасно відмічалось активне пересування частин і підрозділів сухопутних, повітрянодесантних військ, транспортної авіації у південно-західній частині РФ. Десантні кораблі військово-морського флоту РФ використовувалися для перекидання особового складу військових частин з континентальної частини РФ до Криму. Спостерігалось збільшення особового складу з числа повітрянодесантних військ та військ спеціального призначення. Таким чином, Росія запустила сценарій відокремлення Криму від України.

Одночасно, для відволікання уваги світового суспільства від ситуації, яка склалася в АР Крим, РФ почала проводити заходи щодо подальшої дестабілізації обстановки в Україні, насамперед, в південно-східних регіонах, а в подальшому у Дніпропетровській, Запорізькій, Херсонській, Миколаївській, Одеській областях з метою створення на їх території так званої «Новоросії». Це супроводжувалося широкомасштабним інформаційно-психологічним та агітаційно-пропагандистським впливом на населення України, спробами приниження української мови і культури, фальшуванням української історії, кібератаками та економічним тиском, чисельними суспільно-політичними провокаціями та актами тероризму насамперед на території Донецької та Луганської областей.

Крім підтримки сепаратистського руху, діяльності незаконних збройних формувань (НЗФ), військовий конфлікт відрізняється рівнем підтримки їх з боку РФ. Безумовно, методи транскордонного озброєння терористів не є новими. Однак ситуація на сході України за своїми масштабами є безпрецедентною. Саме масове введення військової техніки у різні способи – пряме перекидання через кордон, завезення під виглядом «гуманітарних конвоїв», за повного заперечення причетності російської сторони, є унікальною особливістю цієї агресії.

Актуальність теми визначається тим, що вищезазначене вимагає внесення значних, а головне, чітких, прозорих та ефективних змін до державних програм реформування та розвитку не тільки Збройних Сил (ЗС) України, а одночасно і всіх складових сектору безпеки і оборони держави (СБіО), суттєвих змін у багатьох документах чинної законодавчої бази з питань національної безпеки і оборони країни, стає очевидною потреба в розгортанні

широкої організаційної і дослідницької роботи щодо мобілізації наявних можливостей для створення загальнодержавної системи оборонних заходів в умовах дестабілізації суспільно-політичної обстановки, докорінного переосмислення концепції організації оборони держави з метою забезпечення її територіальної цілісності, з урахуванням сучасних реалій, особливо проявів сепаратизму та екстремізму.

Стан дослідження проблеми. Якщо досі теорія воєнного мистецтва визначала як основні види бойових дій тільки оборону і наступ, то на теперішній час цього недостатньо. На наш погляд, виникла необхідність розробки теорії стабілізаційних дій (операцій) та її складової контртерористичної (протидиверсійної) операції на власній території щодо знищення Сил спеціальних операцій (ССО) противника (їх похідних – ДРС, НЗФ, ДРГ), як складових частин територіальної оборони, і відповідно як форми стратегічних дій, але не тільки ЗС України, а всього сектору безпеки і оборони держави, так як йому якраз притаманно залучення різновідомчих сил і засобів для забезпечення національної безпеки держави. Такий підхід ще не розглядався і відповідно вимагає широкого обговорення, так як за зміною підходів та поглядів на будь-яку проблему стає необхідність внесення суттєвих змін у чисельні нормативно-правові, керівні і статутні документи та навчальний процес вищих військових навчальних закладів. При цьому у вітчизняній науковій літературі існують лише поодинокі дослідження, які тою чи іншою мірою стосуються проблем застосування частин (підрозділів) СВ у цих умовах (Колесніков, Кривошеєв 2004: 118-122; Магась. 2015: 79-95; Михайлишин, 2010: 45-48; Назаренко, 2010:13-17; Панченко, 2013:202-205; Сутюшев, 2011:150-154; Петров, 2012: 180-188; Ткачук, 2017:153-166; Аллеров, 2011: 69-74). Невипадково в новій редакції Воєнної доктрини України зазначено, «що на спроможності України щодо адекватного реагування на виклики та загрози воєнній безпеці негативно впливає недостатній рівень готовності ЗС та інших військових формувань до ведення сучасної збройної боротьби і, насамперед, в умовах ведення «гібридної війни». Це в свою чергу свідчить про необхідність спільної підготовки силових структур для забезпечення обороноздатності в системі територіальної оборони держави (Указ Президента України, від 02.09.2015 року № 555/2015..., 2015).

Висновки щодо ведення антитерористичної операції, в подальшому операції Об'єднаних сил, результати навчань, тренувань, конференцій і семінарів з територіальної оборони свідчать, що на сьогодні в Україні залишається низка нерозв'язаних питань і суперечностей щодо визначення сутності категорії «територіальна оборона», її організації та ведення, зокрема протидії сепаратистським рухам (Єфімов, 2017: 20-28), місця в загальній системі забезпечення оборони держави, її співвідношення з такими базовими поняттями, як «антитерористична операція», «стабілізаційні дії», «спеціальні операції на власній території», «операції з організації руху опору на тимчасово захоплених територіях». Тобто існує розбалансованість воєнної науки у сфері створення єдиного понятійного апарату, який повинен стосуватися всіх складових забезпечення обороноздатності держави і мати єдине тлумачення щодо форм і способів ведення спеціальних (бойових) дій. Відповідно актуальною стає нагальна потреба в удосконаленні нормативно-правової бази та категорійно-понятійного апарату, який стосується забезпечення як воєнної, так і у цілому національної безпеки держави.

Мета та завдання дослідження полягають в узагальненні та аналізі матеріалів, які стосуються зазначеного напрямку досліджень, відпрацювання пропозицій щодо удосконалення нормативно-правового поля щодо забезпечення обороноздатності держави, особливо в умовах ескалації сепаратистських рухів.

Виклад основного матеріалу. В умовах збройної агресії РФ проти України вже ні для кого не є таємницею, що так звані «Мінські угоди» всі сторони, що залучені до участі в них, не тільки трактують, але і використовують їх положення, насамперед, залежно від своїх власних інтересів та амбіцій. Росія, здебільшого, – для агітаційних цілей усередині країни, щоб виправдати свою агресивну сутність. Україна – щоб виграти час, модернізувати армію і виснажувати агресора за рахунок міжнародних санкцій. Європейські чиновники – щоб при першій-ліпшій можливості примушувати українську владу до переговорів з сепаратистами, виборів на окупованих територіях, внесення змін до законів – тобто до будь-яких безкровних процедур, що демонструють просування до виходу з конфлікту. У зв'язку з цим слід зазначити, що за свою історію Європа пережила значну кількість державних переколювань, міжнаціональних і міжетнічних конфліктів,

пролилося безліч крові за кожен кілометр власних внутрішніх кордонів, в результаті змогла досягти лише певної стабільності у регіоні. Європейський досвід свідчить про те, що у ворожнечі зазвичай винна сторона, яка має імперські амбіції, хоче пожитися за рахунок іншої, як правило, використовуючи її тимчасову слабкість, обумовлену як об'єктивними, так і суб'єктивними чинниками, перш за все внутрішніми, разом з цим європейські країни прийшла до достатньо пасивних поглядів на прояв агресії в міжнародній політиці і відповідно шляхах стабілізації обстановки в окремих її регіонах.

При цьому слід зазначити, що сучасна Європа вкрай неохоче погоджується з появою нових держав, але позитивно відноситься до будь-яких форм розширення прав народів, етносів, общин – особливо коли це відбувається в результаті досягнення консенсусу між сторонами, що сперечаються. В унітарних державах з'являються різноманітні форми автономії. Відмінності між унітарним і федеральним державним устроєм в Європі розмиті і взагалі не є предметом дискусії. Головне, щоб рішення, яким би організаційно складним воно не було, знижувало конфлікт. Цим пояснюються й обережне ставлення європейців до виділення незалежних держав із складу СРСР в 90-х роках, і спокійне – до повернення України часів Януковича в орбіту впливу Росії, і заклики до вирішення конфлікту на Донбасі шляхом надання регіону особливих прав аж до автономії.

Найбільший в історії проект розділення європейського народу на дві політичні нації був зроблений в результаті Другої світової війни, коли відбувся розділ Німеччини на ФРН і НДР. Острів Ірландія був розділений, Північна Ірландія увійшла в Сполучене Королівство. Фламандці і голландці, що є практично одним етносом і говорять на одній мові, через історичні обставини живуть в двох сусідніх державах: Нідерландах і Бельгії, але в цьому етносі періодично загострюються стосунки, переважно на економічному підґрунті. Разом з цим, ведучи мову про «окремі райони Донецької і Луганської областей», неможливо і безглуздо стверджувати, що на їх території проживає якась особлива етнічна або конфесійна спільність людей.

На наш погляд, коріння більшості проблем минулого і нинішнього століття, які пов'язані з територіальними претензіями та проявами сепаратизму в Європі, необхідно шукати у Версальській

системі міжнародних відносин. Незважаючи на те, що були задекларовані «взаємні гарантії незалежності і територіальної цілісності великих і малих держав» ефективності на вирішення міжнародних конфліктів ця система не мала.

Відповідно до Версальських угод, Німеччина поступилася Франції Лотарингією і Ельзасом. Польщі відійшли частина Помор'я, Сілезії та Познаньщина. При цьому Данциг (Гданськ) проголошений був вільним містом. Данії був повернений Шлезвіг, а порт Мемель (Клайпеда) перейшов під юрисдикцію Ліги націй, в подальшому у 1923 році – до Литви. Румунії відійшли Східний Банат і Трансильванія. Вони були відірвані від Угорщини, як і частина Хорватії. Закарпаття і Словаччина увійшли до складу Чехо-Словаччини.

Державна незалежність у цей час, як правило, здобувалася шляхом збройної боротьби. Хвиля локальних збройних конфліктів за спірні території охопила значні території від берегів Східного Середземномор'я та Балтики. Громадянська війна, що розпочалася на території колишньої Російської імперії, охопила значні території, на які версальські угоди практично не мали ніякого впливу.

За згоди світової спільноти постійно відбувалися етнічні чистки. Із Малої Азії, Кілікії, Трапезунда і Кавказу до Греції втекли 1,3 млн греків. З грецької території втекло майже 400 тисяч турок і понад 100 тисяч із Болгарії.

Емігрувавши з Фракії, Македонії та Добруджі, близько 250 тисяч болгар повернулися на батьківщину. Вірмени рятувалися від турецького геноциду й більшовицької влади, переселяючись переважно до Лівану, США та Західної Європи (*Мессенджер, 2000: 321-326*).

Польща, відроджуючи Річ Посполиту, розпочала збройні конфлікти з литовцями – за Віленщину (Вільнюс), німцями в Помор'ї і Сілезії, українцями – за Львів і Східну Галичину, за Тешинський край з чехами. Західні українці й білоруси за умовами Ризького миру 1921 року стали підданими Речі Посполитої. Антанта обіцяла надати Східній Галичині автономію, але тільки спостерігала за відродженням польського шовінізму. Під приводом захисту цивільного населення від небезпеки більшовицької навали Рада послів Антанти 25 червня 1919 року визнала за Польщею право на окупацію Східної Галичини (*Субтельний, 1991: 410-412*).

В основу Версальської системи було покладено принцип національного самовизначення і встановлення кордонів відповідно до етнічного поділу. Ці принципи не були втілені у життя, ряд народів так і залишилися без держави. Українські землі опинилися в складі чотирьох держав: Радянського Союзу, Речі Посполитої, Чехо-Словаччини та Румунії.

Національні меншини у Румунії, Польщі, Чехо-Словаччині склали значну частину населення. У Польщі не були поляками понад 40% громадян. В особливому становищі перебували німці Польщі, Чехо-Словаччини, Румунії, Югославії, які отримували серйозну підтримку у Веймарській республіці і Третьому рейху.

Що стосується кордонів Угорщини, то вони були відновлені за станом на 1 січня 1938 р. Угорщина не змогла утримати за собою анексовані в 1941 р. у Югославії землі Воєводини, на яких проживала угорська меншина, і остаточно втратила надії повернути собі хоч би частину Трансильванії з угорським населенням. Крім того, вона поступилася Чехословаччині частиною території в районі м. Братислави на протилежній від неї стороні Дунаю.

У цілому спроби вирішення територіальних спорів кінця 40-х років мали величезне значення для стабілізації міжнародних відносин в Європі, але вони не змогли забезпечити глибокого і остаточного вирішення міждержавних протиріч в цій частині світу.

Таким чином, необхідно відмітити, що територіальні конфлікти в Європі базуються головним чином на етнічних і релігійних відмінностях, територіальних претензіях, але в той же час замішані на економічних інтересах. На території сучасної Європи, незважаючи на задекларовану єдність, продовжують мати місце сепаратистські настрої, які періодично загострюються, а єдиних поглядів на вирішення міжнаціональних, міжетнічних і релігійних конфліктів, особливо в умовах поширення неконтрольованої міграції на територію Європейського Союзу – немає.

При цьому слід зазначити, що небезпечним вузлом протиріч залишається Близький і Середній Схід, а посилення ісламського фундаменталізму суттєво впливає на ситуацію в Західній Європі. З цього приводу голова Центру розвитку, концепцій і доктрин міністерства оборони Великобританії ще десять років тому виступив з доповіддю «Вплив масової імміграції на національну безпеку». Суть висунутої проблеми полягає у тому, що найближчі тридцять років Європу захоплять мігранти з «третього

світу», в яких немає нічого спільного з ідеалами Старого Світу, які ненавидять його, відхиляють ідею асиміляції. Автор назвав такий розвиток подій «зворотньою колонізацією», у результаті якої «Європа стане свого роду Римською імперією, що впаде під навалом варварів» (*Озеров, 2006: 2*). Основні висновки наведеної доповіді підтверджуються погромами і терористичними актами, які вчинили емігранти в Парижі, Берліні, Кельні, Гайльбронні, Лондоні тощо.

Про реальну загрозу подальших ескалацій конфліктів свідчить і статистика кількості і долі емігрантів відносно корінного населення в країнах Західної Європи: Німеччина – 6,7 млн (7,9%); Франція – 5,5 млн (9,6%); Іспанія – 3,7 млн (8,4%); Великобританія – 2,7 млн (4,5%); Голландія – 0,5 млн (3,2%); Данія – 0,37 млн (7%) (*Михалік, 2007: 3*), і ці показники з року в рік тільки збільшуються. Для України в найближчій перспективі ця проблема також може стати нагальною, в зв'язку з тим, що, починаючи з 2009 року, держава ратифікувала угоду щодо прийому з країн Заходу депортованих нелегальних мігрантів.

Підсумовуючи, слід визнати, що до власних проблем сепаратизму в європейських країнах додаються проблеми масової міграції, до яких неоднозначне ставлення в країнах Євросоюзу, тим більше що вони суттєво впливають на стан національної безпеки. Стабілізація обстановки в Європі досягалася і досягається різними шляхами, але все ж таки у кінцевому випадку для вирішення міжнародних протиріч і стабілізації обстановки здійснювалося і продовжує здійснюватися, як правило, комбіноване застосування як переговорних процесів, так і військової сили.

Аналізуючи європейський досвід боротьби з сепаратизмом за умов зовнішньої підтримки, необхідно визнати, що зазначений досвід безперечно необхідно враховувати для створення ефективної системи забезпечення територіальної єдності держави, але українські реалії значно відрізняються від європейських. А вони свідчать про те, що вже понад 300 років основні зусилля Московії були спрямовані на те, щоб знищити культурні та економічні переваги України, загальмувати її поступ на шляху цивілізації, нав'язати їй свій суспільний устрій. Від здійснення цієї мети і монархічна, і більшовицька московська влада ніколи не ухилялася ні на крок.

Уряд Москви завжди розумів: щоб зберегти імперію, необхідно знищити не лише самоуправління України, а й все, що відрізняє українців від московитів: українську культуру, українські звичаї та національні традиції, а найголовніше – українську мову. Треба знищити саме джерело українства – українське село. Для русифікації села необхідно було привезти в Україну якомога більше російськомовних і вивезти якомога більше українців. До 1917 року російську мову можна було почути лише в містах. За 40 років в Україну переселилося понад шість мільйонів осіб з російських провінцій.

Починаючи з 1919 року, відбулося знищення національно свідомої частини населення. Впродовж 1933–1941 років – тотальне знищення та арешт 80% української інтелігенції: інженерів, лікарів, науковців, письменників, вчителів тощо. Перепис населення Кубані показав, що внаслідок голодомору та арештів кількість українців там з 61,5% зменшилася до 4% у 1951 році.

У зв'язку з зазначеним необхідно наголосити, що ми ніколи не станемо повноцінною нацією, якщо нехтуватимемо збереженням історичної пам'яті й не зробимо висновків з минулого. Наші вороги й нині прагнуть будь-що знищити українську державність. Нинішньому поколінню України є над чим замислитися, аби бути чесними перед минулим і відповідальними перед майбутнім, аби утримати завоювання «революції гідності» і не дозволити руйнувати життєве поле української нації: мову, культуру, духовність, не дозволити відтворювати безбатченків, яничарів, які цинічно і несамовито разом з чужинцями розпинатимуть і плюндруватимуть Україну.

Загроза територіальної цілісності нашої держави виникає не тільки зі Сходу. Підтвердженням цьому є спроби окремих держав сформуванню у широких колах світової громадськості негативний образ України. Періодично реанімується інформаційна підтримка дій сил сепаратизму не тільки на сході України, але і в Закарпатті та на Буковині, з основним наголосом на вигадані проблеми дотримання прав людини та мовні суперечки щодо освіти. З розпадом комуністичної імперії в Угорщині і Румунії пригадали про старі образи. Спочатку – пошепки, потім ввіголоса, а потім – на державному рівні. Нагадаємо, що Закарпатська область до 1920 року входила до складу Австро-Угорщини, зараз в ній знаходиться угорський анклав – близько 156 тисяч чоловік.

Північна Буковина (нині Чернівецька область) і Південна Бессарабія (сьогодні – частина Одеської області) були раніше анексовані Румунією. В цілому в нашій країні проживає більше 150 тисяч румун, а також 258 тисяч молдаван, яких румуни вважають своїми братами, висуваючи тезу: «дві країни – одна нація» (відзначимо, що румунська і молдавська мови схожі, а з 1918 по 1940 роки Молдова була частиною Румунського Королівства). Отже, історичні претензії сусідніх держав стосуються нас безпосередньо. Так, не може не насторожувати той факт, що в умовах недофінансування потреб оборони в рамках НАТО уряд Угорщини знаходить кошти на фінансування створення і підготовку угорських загонів муніципальної гвардії Закарпаття.

Окремі румунські організації висунули свої політичні вимоги щодо отримання ними статусу їх корінної національності.

Складними є відносини і з Польщею, поступово знов набирають обертів праворадикальні настрої в цій країні стосовно «належності» Галичини до Польщі та «геноциду» проти поляків під час Другої світової війни. З цього приводу професор Ришард Терлецький, політик від партії «Право і Справедливість», озвучив ідею, в чому полягає справжній національний інтерес Польщі в її відносинах з Україною. По суті він полягає в тому, що «на користь Польщі, яка завжди буде відчувати загрозу з боку російського імперіалізму, необхідне існування України як буферної зони між Польщею і Росією. Проте при цьому лінія межі повинна відрізнитися від тієї, яка існує на сьогодні. Польща зобов'язана всіляко підтримувати ідею розколу і розділу України і робити все, щоб він наступив якнайскоріше, оскільки завжди існує небезпека того, що сучасна Україна знов підпаде під вплив Москви.

Та, мабуть, найбільш прикро, що західні сусіди вирішили шантажувати нас саме тоді, коли наша держава певним чином ослаблена, коли ми підпали під агресію, коли вкотре боремо свою незалежність.

У сучасних умовах Польща замість підтримки тільки нагнітає напруженість у відносинах, замість адвокату України у ЄС Польща намагається стати прокурором. У 1943 році за лаштунками польсько-українського протистояння активно діяли німецькі та радянські чинники (*В'ятрович, 2017: 109-111*).

За лаштунками волинської трагедії 1943 року працює російська пропаганда, спрямована на погіршення стосунків між нинішніми Україною та Польщею. Знову, як і понад 70 років тому,

суперечкою між українцями і поляками намагається скористатися третя сторона – Росія. Як тоді, так і зараз, вона є головною загрозою і для України, і для Польщі.

Наведений історичний досвід та сучасні реалії переконливо свідчать, що як тільки та чи інша країна за певних обставин втрачає стабільність, стає слабкішою у воєнному та економічному відношенні, відразу цим фактором миттєво намагаються використувати сусідні держави. В сучасних умовах цей висновок підтверджується анексією Криму РФ та агресією на Сході України. Але одночасно слід визнати, що ми маємо серйозні проблеми на західних кордонах, просте гальмування яких може привести до фатальних наслідків і відповідно вимагає прийняття адекватних заходів щодо збереження територіальної цілісності держави. Він також свідчить про те, що в зазначених умовах участь України у реалізації спільної політики безпеки і оборони Європейського Союзу, як це зазначено у Воєнній доктрині України, стає достатньо проблематичною.

Висновки. Історико-теоретичний аналіз виникнення і розвитку сепаратизму свідчить, що в основі виникнення будь-якої воєнно-політичної кризи лежать як довготривалі, так і ситуативні (безпосередні) причини. Одною з глибинних причин локальних війн і збройних конфліктів після 1945 року стало прагнення національно-етнічних спільнот до самовизначення. Подібне прагнення нерідко приймало різні форми боротьби – від анти-колоніальної до сепаратистської. Характерним процесом врегулювання воєнно-політичних криз є збройні зіткнення між частинами однієї і тієї ж розділеної за політико-ідеологічними, релігійними і соціально-економічними ознаками нації. Ці війни відрізняє гострий і безкомпромісний характер ведення бойових дій.

Слід визнати, що сепаратизм сьогодні – це складний конгломерат різноманітних нашарувань політичних, економічних і соціальних суперечностей. Ці етноконфесійні суперечки, автономізм, територіальні претензії, диференціація в рівнях розвитку Центру і провінцій, національний менталітет (егоїзм) того або іншого етносу, елементарна боротьба за владу, яка ґрунтується, як правило, на політико-ідеологічних постулатах значної кількості партій і організацій.

Що стосується нашої держави, ми повинні усвідомити, що агресія РФ проти України у підтримку збройних сепаратистських проявів на східних кордонах породила не на одне десятиліття

вороже ставлення до недавнього так званого «старшого брата», виключає можливість у найближчій перспективі добросусідніх стосунків та вимагає як від політичного, так і військового керівництва напрацювання адекватних заходів щодо відновлення і збереження територіальної цілісності України. Відповідно країни Європи повинні визнати, що саме Україна, а не Захід, змінила динаміку збройного конфлікту з РФ. Кремль недооцінив злагоженість і стійкість населення України, в тому числі російськомовного, яке стало на захист держави. Якби все було інакше, бойовики пройшлися б через Запоріжжя та Одесу до кордону з Молдовою.

Незважаючи на задекларований шлях до Євросоюзу, враховуючи існуючі загрози як зі Сходу, так і з Заходу, в умовах переходу на стандарти НАТО, необхідно чітко розуміти, що перш за все патріотично налаштоване суспільство повинно опиратися на власний сектор безпеки і оборони держави, створювати ефективну систему забезпечення її обороноздатності на підставі вивчення не тільки досвіду провідних країн світу та НАТО, а в першу чергу власного досвіду народу, який тривалий час виборював незалежність, знаходячись в умовах різних політичних устроїв та урядів, в різних структурах та формуваннях на теренах України. Успіх залежить насамперед від продуманої систематизації і всебічного аналізу набутого досвіду, його творчого переосмислення та продуманого втілення в життя, на основі системного наукового підходу з метою подальшого розвитку положень воєнної науки та воєнного мистецтва, зокрема удосконалення системи територіальної оборони держави.

Використані посилання

Аллеров Ю., Сутюшев Т., Морозов І. (2011). Порядок дій внутрішніх військ і Державної прикордонної служби під час виконання спільних завдань у ході спеціальної операції з припинення внутрішнього збройного конфлікту у прикордонному районі. *Честь і закон*. № 2. Харків. С. 69-74.

В'ятрович В. (2017). *За лайтунками «Волині – 43». Невідома польсько-українська війна*. Харків. 303 с.

Сфімов Г., Шарий В. (2017). Нові підходи до організації та ведення територіальної оборони держави в сучасних умовах за досвідом антитерористичної операції. *Збірник наукових праць Військової академії*. Вип 8. Одеса. С. 20-28.

Колесніков В., Кривошеєв А. (2004) *Розвиток поглядів на підготовку та проведення спеціальних операцій у збройних конфліктах*. Суми. 280 с.

Магась Г. (2015) Тенденції розвитку збройної боротьби у сучасних умовах. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Військові та технічні науки*. № 1. Хмельницький. С. 79-95.

Мессенджер Ч. (2000). *Энциклопедия войн XX века*. Москва: ЭКМО – Пресс. 510 с.

Михайлишин О. (2010) Концептуальні основи боротьби з незаконними збройними формуваннями у прикордонному збройному конфлікті. *Збірник наукових праць*. № 53. Хмельницький. С. 45-48.

Михалик В. (2007). Східні війни по західному. *Експрес*. 1-8 листопада 2007. С. 3.

Назаренко В. (2010) Особливості організації взаємодії різновідомчих сил і засобів, що виконують завдання з охорони Державного кордону України. *Наука і оборона*. № 3. Хмельницький. С. 13-17.

Некоторые вопросы организации и тактики действий незаконных вооруженных формирований Чеченской Республики. (1999). Ростов-на-Дону. С. 13.

Озеров М. (2006). Через 30 лет Европу захватят варвары. *Комсомольская правда*. 29 ноября 2006. С. 2.

Панченко В., Башкагов Є., Сутюшев Т., Пістряк П. (2013) Способи ізоляційних дій підрозділів внутрішніх військ та їх класифікація. *Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил ЗС України*. Вип. 2 (35). Харків. С. 202-205.

Петров М. (2012) *Как уничтожат террористов. Действия итермовых групп*. Минск, 320 с.

Субтельний О. (1991). *Історія України*. Київ: Либідь, 512 с.

Сутюшев Т. (2008) Принципи стратегії внутрішньої воєнної безпеки держави та оперативно-тактичної концепції застосування сил і засобів у внутрішньому збройному конфлікті. *Честь і закон*. № 2. Харків. С. 3-6.

Сутюшев Т., Панченко В. (2011) Розмежування понять «локалізація» та «ізоляція», класифікація способів ізоляційних дій. *Наука і техніка Повітряних Сил Збройних Сил України*. № 2 (6). Харків. С. 150-154.

Ткачук П., Красюк О., Кривизюк Л. (2017) *Робота командира і штабу під час участі механізованих і танкових підрозділів у стабілізаційних діях та виконанні інших визначених законодавством України завдань*. Львів: НАСВ. С. 296.

Указ Президента України від 02.09.2015 року № 555/2015 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року «Про нову редакцію Воєнної доктрини України». (2015). Доступно <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555/2015#Text> [Дата звернення 18 серпня 2020].

References

Kolesnikov V. (2004) *Development of views on the preparation and conduct of special operations in armed conflicts*. Sumy: Publishing and production enterprise "Dream-1" LTD, p. 280.

Magas G. (2015) Trends in the development of armed struggle in modern conditions. *Collection of scientific works of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine. Military and technical sciences*. № 1. pp. 79-95.

Mykhailyshyn O. (2010) Conceptual bases of struggle against illegal armed formations in the border armed conflict. *Collection of scientific works*. № 53. Khmelnytsky. p. 45-48.

Nazarenko V. (2010) Peculiarities of the organization of interaction of various forces and means performing tasks on protection of the State border of Ukraine. *Science and Defense*. № 3. Khmelnytsky. p. 13-17.

Some questions of the organization and tactics of actions of illegal armed formations of the Chechen Republic. (1999). Rostov-on-Don: Headquarters of the North Caucasus Military District. p. 13.

Panchenko V., Bashkatov E., Sutyushev T., Pistryak P. (2013) Methods of isolation actions of units of internal troops and their classification. *Collection of scientific works of Kharkiv University of the Air Force of the Armed Forces of Ukraine*. Iss. 2 (35). Kharkiv. p. 202-205.

Sutyushev T., Panchenko V. (2011) Differentiating of concepts is «localization» and «isolation», classification of methods of isolating actions. *KHUPS ZS Ukraine Scitech Aircrafts of Military Powers of Ukraine*. № 2 (6). Kharkiv. p. 150-154.

Petrov M. (2012) *How to destroy terrorists. Actions of assault groups*. Minsk. p. 390.

Tkachuk P., Krasnyuk O., Krivizyuk L. (2017) *Work of commander and staff during participating of the mechanized and tank subsections in stabilizing actions and implementation of other certain by the legislation of Ukraine of tasks*. Lviv: Hetman Petro Sahaidachny National Army Academy. p. 296.

Sutyushev T. (2008) *Principles of strategy of internal military safety of the state and operatively tactical conception of application of forces and facilities are in the internal armed conflict*. Kharkiv: Academy of IT of MIA of Ukraine. № 2. p. 3-6.

Allerov U., Sutyushev T., Morozov I. (2011) Order of actions of internal troops and Government boundary service during implementation of general tasks during the special operation from stopping of the internal armed conflict in a boundary district. *Honor and law*. № 2. Kharkov: Academy of IT of MIA of Ukraine. pp. 69-74.

A decree of the President of Ukraine № 555/2015 02.09.2015 About the decision of national security and defensive of Ukraine Council from September, 2, 2015 «About the new release of the Military doctrine of Ukraine». Kyiv.

Efimov G., Shary V. (2017) New approaches to the organization and conduct of territorial defense of the state in modern conditions based on the experience of the anti-terrorist operation. *Collection of scientific works of the Military Academy*. Iss. 8. Odesa. pp. 20-28.

Messenger C. (2000) *Encyclopedia of Wars of the twentieth century*. Moscow: ECMO – Press. S. 510.

Subtelny O. (1991) *History of Ukraine*. Kiev: Lybid. S. 512.

Ozerov M. (2006) In 30 years Europe will be conquered by barbarians. *Komsomolskaya Pravda*. November 29, S.2.

Mikhalyk V. (2007) Eastern wars in the West. *Express*. November 1-8, S. 3.

Vyatrovych V. (2017) Behind the scenes of "Volyn - 43". Kharkiv: *Center for Liberation Movement Studies*. S. 303.

Yefimov H., Muzyka O., Vyatkin Yu.

SEPARATISM, STABILIZING ACTIONS, TERRITORIAL DEFENSE: CORRELATION OF CONCEPTS, HISTORY AND CONTEMPORANEITY

The article investigates the sources of the emergence and development of European separatism, its modern realities and, accordingly, the impact on Ukraine, discussed various ways to stabilize the situation, summarized the main features of modern

military conflicts, their development tendencies, other factors that influence changes in the forms and methods of armed struggle in the current conditions of external and internal threats to Ukraine, especially the threats of separatism in some regions of the country, for further full discussion and working out specific proposals to improve the regulatory framework for the use of components of the security and defense sector in crisis situations, in particular the development of the territorial defense system.

The relevance of the topic is determined by the fact that the above requires significant, but most importantly, clear, transparent and effective changes to the state reform programs and development of not only the Armed Forces (AF) of Ukraine, and at the same time all components of the security and defense sector of the state (OBIS), significant changes in many documents of the current national security and defense legislation.

If martial arts theory still defined defense and offensive as the main types of combat, at the present time this is not enough. In our view, there is a need to develop a theory of stabilization actions (operations) and its component of counter-terrorism (protodioscin) operations on its own territory for the destruction of the special operations forces (SOF) of the enemy (their derivatives – SRS, illegal armed groups, SSG) as a part of territorial defense and accordingly, as forms of strategic action but not only the Armed Forces of Ukraine, but the entire security and defense sector of the state, because it just inherent in random attraction of forces and means to ensure national security.

Keywords: separatism, territorial defense, special operations forces, military conflict, forms and ways of armed struggle.